

STUDENTSKA PERCEPCIJA INVALIDITETA KROZ PRIZMU SOCIJALNE DISTANCE, ŽIVOTNIH VRIJEDNOSTI I POŠTOVANJA

MIRA KLARIN¹, SLAVICA ŠIMIĆ ŠAŠIĆ¹, IVANA SUČIĆ ŠANTEK¹

¹Sveučilište u Zadru, kontakt: ssimic@unizd.hr

Primljeno: 18.08.2018.
Prihvaćeno: 17.12.2018.

Prethodno priopćenje
UDK 316.47-057.875+316.47-056.26
<https://doi.org/10.31299/hrri.54.2.7>

Sažetak: Cilj ovog istraživanja bio je ispitati percepciju socijalne distance, životnih vrijednosti i poštovanja prema različitim skupinama studenata s invaliditetom. U tu svrhu proveli smo istraživanje na 473 studenta primjenom sljedećih mjernih instrumenata konstruiranih za potrebe ovog istraživanja: Skala socijalne distance koja mjeri spremnost studenta da prihvati određenu vrstu socijalnog odnosa sa studentom koji ima određeni invaliditet, Skala poštovanja osoba s invaliditetom i Inventar životnih vrijednosti. Rezultati ovog istraživanja upućuju na zaključak da je prihvaćanje osoba s invaliditetom na razini prijateljstva. Također vidljivo je da studenti imaju najveću distancu prema studentima koji imaju psihičkih teškoća. Studentice su spremnije sklopiti bliskiji odnos sa studentom koji ima oštećenje vida i/ili sluha u odnosu na studente. U ostalim procjenama socijalne distance nema statistički značajne razlike između studentica i studenata. Također studentice pokazuju veće poštovanje prema osobama s invaliditetom. Studenti koji imaju naglašenije životne vrijednosti koje se odnose na brigu za druge i studenti koji imaju veće poštovanje prema studentima s invaliditetom, ujedno izražavaju manju socijalnu distancu. Zabilježene su spolne razlike i u životnim vrijednostima neovisnosti i odgovornosti i brige za druge u smjeru većih vrijednosti kod studentica. Spolne razlike interpretirali smo u skladu s teorijom socijalizacije i teorijom evolucije.

Cljučne riječi: studenti s invaliditetom, socijalna distanca, životne vrijednosti, poštovanje

UVOD

Stavovi, predrasude i socijalna distanca

Vrste stavova kod kojih ne postoji opravdanost i koji su logički neutemeljeni, a da su pri tome praćeni negativnim emocijama nazivaju se predrasudama. Predrasude su relativno stabilni stavovi koji se vrlo teško mijenjaju. One nastaju kao rezultat obrade informacija o nečemu ili nekome koji je nepoznat ili drugačiji (Brown, 2011; prema Vučković Juroš i sur., 2014). Slijedom toga možemo reći da predrasude mogu biti prema osobama koje imaju drukčija kulturna obilježja, koje predstavljaju izvjesnu ekonomsku prijetnju ili koje su prema nekim značajkama različite. U tom smislu govorimo o predrasudama prema spolnim i rodnim manjinama, osobama s invaliditetom, siromašnima, prema osobama različite kulturne i vjerske pripadnosti (Vučković Juroš i sur., 2014).

Početkom prošlog stoljeća Bogardus, u pokušaju mjerenja stupnja i razine intimnosti i razumijevanja drugih osoba, konstruirao je *Skalu socijalne distance* (Wark i Galliher, 2007). Socijalna distanca predstavlja stupanj bliskosti kojeg osoba želi ostvariti s drugim pojedincem ili s pripadnicima neke skupine (Bogardus, 1925, prema Pennington, 1997). Predrasude s druge strane predstavljaju više ili manje instinktivnu dispoziciju za kreiranje socijalne distance (Wark i Galliher, 2007) te se socijalnu distancu može promatrati kao bihevioralnu komponentu stava odnosno mjeru predrasuda.

Stavovi i predrasude prema osobama s invaliditetom

Interes za istraživanje stavova i predrasuda prema osobama s invaliditetom traje već duži niz godina. U metaanalizi više od 500 publikacija (Antonak i Liveneh, 1988; prema Kowalska

i Winnicka, 2013) o stavovima prema osobama s invaliditetom, koji se promatraju kao manifestacija pozitivne ili negativne ideje o nečemu ili nekome sumirana su tri područja. Prvo se odnosi na istraživanje stavova prema različitim skupinama osoba s invaliditetom. Drugo je usmjereno na identifikaciju osobnih i sociodemografskih korelata stavova prema osobama s invaliditetom. Značajke pojedinca koje su bile predmetom interesa odnosile su se na spol, dob, obrazovni i radni status, osobine ličnosti i socijalnu prilagodbu. Treće područje koje osobito ističu Grand i sur. (1982) uključuje modifikaciju neprihvatljivih stavova te se apostofira socijalizacija, obrazovanje i mehanizmi učenja.

Također odrednice stava prema osobama s invaliditetom mogu se analizirati u kontekstu vremenske dimenzije. Usporedba rezultata starijih i novijih istraživanja, koja se odnose na ispitivanje stavova i predrasuda prema osobama s invaliditetom, pokazuje da se stavovi prema ovim ranjivim skupinama mijenjaju (Golubović i sur., 2014). Naime starija istraživanja ukazuju na relativno konzistentne zaključke i to u smjeru negativnih stavova koje osobe bez invaliditeta imaju prema osobama s invaliditetom, odnosno Grand i sur. (1982) navode da su predrasude i tendencija k odbacivanju osoba s invaliditetom nekad bile značajno prisutnije. Međutim treba uzeti u obzir i oblik predrasude. Naime teorije predrasuda razlikuju otvoreni ili tradicionalni i moderni odnosno suptilni oblik predrasuda. Tradicionalni oblik predrasuda uključivao bi otvoreno iskazivanje negativnih stavova, dok moderni oblik predrasuda uključuje deklarativno odbijanje predrasuda koje se manifestiraju u ponašanju pojedinca na suptilan način. Za očekivati je da će se predrasude značajno manje pokazivati upravo zbog njihove društvene neprihvaćenosti pa je očekivano da se tijekom ispitivanja predrasuda dobivaju društveno poželjni odgovori koji su u skladu s normama socijalne sredine (Vučković Juroš i sur., 2014). Nadalje predrasude nisu jednakog intenziteta prema svim skupinama osoba s invaliditetom. Brown i sur. (2011) utvrdili su da je ponašanje studenata koji nemaju invaliditet prema studentima sa psihičkim bolestima, negativnije u odnosu na ponašanje prema studentima koji imaju fizičkih poteškoća. Također Nišević i sur. (2011) govore o stigmatizaciji, osobito osoba sa psihičkim bolestima, što otežava traženje pomoći, tako da dvije trećine

osoba koje imaju psihičke bolesti ne traže pomoć (Horch i Hodgins, 2008). Važnost okruženja naglašena je i u definiciji invaliditeta, koji se određuje kao međusobna interakcija fizičkog ili mentalnog zdravlja osobe te društvenog i fizičkog okruženja (Međunarodna klasifikacija funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja, ICF – WHO, 2001).

Premda su još uvijek prisutne predrasude koje onemogućuju potpunu inkluziju i socijalizaciju osoba s invaliditetom, razvojem društva i socijalne odgovornosti, razvojem tehnologije i znanosti, primjećuje se promjena u stavovima. Općenito, stavovi se stječu u socijalnoj interakciji te su rezultat informiranosti, obrazovanja, kulturnih normi i osobnog iskustva. Tako, uspoređujući stavove građana prema osobama s invaliditetom u Hrvatskoj u usporedbi s Europskom Unijom, Najman Hižman i sur. (2008), između ostalog zaključuju da osobe višeg obrazovnog statusa ističu važnost inkluzije osoba s invaliditetom u društvo, za razliku od osoba nižeg obrazovnog statusa, koje pokazuju stavove bliske segregaciji osoba s invaliditetom. U ovom istraživanju spol i dob se nisu pokazali značajnim za stavove u području inkluzije osoba s invaliditetom u društvo. Treba istaknuti da istraživanja uloge spola u stavovima prema osobama s invaliditetom ne daju konzistentne rezultate. Za razliku od prije spomenutog istraživanja Najman Hižman i sur. (2008), neka druga istraživanja govore u prilog pozitivnijeg stava žena prema osobama s invaliditetom u odnosu na muškarce (Rao, 2002., prema Rao, 2004; Abu-Hamour, 2013; McDougall i sur., 2004; Kolawska i Winnicka, 2013; Nabors, 2012; Maričić i sur., 2012). Ova razlika pripisuje se utjecaju socijalizacije u smjeru veće tolerancije, brige i prihvaćanja kao ponašanja koja se potiču kod žena. Dob i razina obrazovanja također su se pokazali značajnim u stavovima prema osobama s invaliditetom. Pozitivnije stavove pokazuju osobe mlađe dobi, osobe višeg obrazovnog statusa, osobe koja imaju znanja u vezi s invaliditetom te osobe koje imaju kontakte s osobama s invaliditetom (Yazbeck i sur., 2004).

Stavovi prema osobama s invaliditetom u visokom obrazovanju

Interes za istraživanje osoba s invaliditetom u visokom obrazovanju u RH porastao je u zadnjem desetljeću. Objavljene su smjernice za potrebnu

prilagodbu akademskih sadržaja mogućnostima studenta s invaliditetom (Kiš-Glavaš, 2012) sukladno vrsti teškoće (oštećenje vida i sluha, motorički poremećaji, kronične bolesti, specifične teškoće učenja (disleksija i ADHD) i psihičke bolesti i poremećaji).

Visoko školsko obrazovanje ima značajnu ulogu u stvaranju pozitivne percepcije invaliditeta, odnosno ima značajnu ulogu u rušenju predrasuda prema osobama s invaliditetom. Članak 26. Opće deklaracije o ljudskim pravima (2003) naglašava značajnu ulogu upravo visokog obrazovanja u poticanju ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i u jačanju demokracije i tolerancije. Podizanje razine obrazovanja osoba s invaliditetom zadaća je svakog društva. Na taj način osiguravaju se uvjeti za zapošljavanje. Dosadašnja istraživanja pokazala su da osobe s invaliditetom imaju nižu razinu obrazovanja u odnosu na ostalu populaciju, što otežava njihovo zapošljavanje (Paun Jarallah, 2008). Naime nedostatak znanja ponajviše otežava zapošljavanje osoba s invaliditetom (Bejaković i sur., 2013; Babić i Leutar, 2010). Ova činjenica na neki način visoko obrazovanje poziva na izradu strategija i uvjeta koji bi omogućili stjecanje znanja različitim skupinama osoba s invaliditetom. Većim uključivanjem osoba s invaliditetom u visoko obrazovanje i završavanje različitih studijskih programa od višestruke je koristi kako za društvo tako i za osobu s invaliditetom (Kiš-Glavaš, 2012; Franjkić i sur., 2014). Na taj način omogućuje se zarađivanje, povećava se mogućnost izbora i samopoštovanje osoba s invaliditetom. U Republici Hrvatskoj svake godine sve više studenata s invaliditetom uključuje se u visoko obrazovanje. Temeljem projekcije učestalosti invaliditeta u dobnoj skupini 18 do 25 godina u odnosu na ukupni broj studenata, u Hrvatskoj studira 6 400 osoba s invaliditetom (Kiš-Glavaš, 2016).

Unatoč tomu što na visokim učilištima postoje uredi koji pružaju potporu studentima s invaliditetom, ne postoje pouzdani podaci koliko studenata s invaliditetom studira na hrvatskim visokim učilištima (Salaj i Kiš-Glavaš, 2017). Broj studenata koji koristi neki od oblika potpore na naših sedam sveučilišta iznosi 571 (Salaj i Kiš-Glavaš, 2017). Međutim valja istaknuti da još uvijek studenti s invaliditetom vrlo "sramežljivo" traže neki od oblika potpore i time se javno deklariraju (Kiš-

Glavaš, 2012), vjerojatno zbog nemogućnosti da i dalje svoju poteškoću drže u diskreciji.

Ispitujući percepciju studenata o mogućnostima osoba s invaliditetom u savladavanju zahtjeva studijskih programa, Franjkić i sur. (2014) zaključuju da većina studenata pozitivno percipira mogućnost studenata s invaliditetom da udovolji zahtjevima koji se pred njih postavljaju na pojedinim studijima. Osobito značajnom varijablom u procjeni mogućnosti studenata s invaliditetom u visokom obrazovanju jest iskustvo koje pojedinci imaju s osobama s invaliditetom. Tako osobe koje imaju trenutno iskustvo s osobom s invaliditetom njegove mogućnosti u zadovoljenju zahtjeva studija procjenjuju značajno većima u odnosu na osobe koje nemaju trenutno iskustvo s osobama s invaliditetom (Franjkić i sur., 2014). Najveća sumnja u mogućnost zadovoljenja zahtjeva studijskih programa prisutna je za slabovidne i slijepo studente. Studente koji imaju disleksiju i studente koji se kreću uz pomoć invalidskih kolica studenti koji imaju iskustvo s osobama s invaliditetom pozitivno procjenjuju za razliku od studenata koji to iskustvo nemaju (Franjkić i sur., 2014). Rezultati nekih drugih istraživanja također podupiru spoznaju da kontakti s osobama s invaliditetom pospješuju razvoj pozitivnih stavova prema njima (Golubović i sur., 2014) odnosno utječe na smanjenje socijalne distance (Huskin i sur., 2017). Isti autori ispitujući socijalnu distancu kao indikator bihevioralne komponente stava, zaključuju da mladi pokazuju najveću socijalnu distancu prema osobama s invaliditetom kad se radi o međuljudskim odnosima koji zahtijevaju uključivanje emocija.

Životne vrijednosti

Životne vrijednosti možemo odrediti kao standarde koji nam služe kako bismo procijenili svoje aktivnosti i ponašanja drugih (Brown, 1996). Sumirajući brojne definicije Ilišin i Gvozdrenović (2016, str. 169) vrijednosti određuju kao "uvjerenja koja se tiču poželjnih statusa i modela ponašanja koja upravljaju selekcijom ili evaluacijom ponašanja, ljudi i događaja te da su određene relativnom važnošću drugih vrijednosti koje formiraju sustav vrijednosnih prioriteta". Isti autori ističu da se vrijednosti mogu razlikovati u nekoliko dimenzija. Prvu dimenzija čini poželjnost, odnosno aspiracija

kojoj pojedinac teži. Druga dimenzija se odnosi na vrijednosni sustav koji je hijerarhijski organiziran s obzirom na važnost koju vrijednosti imaju za pojedinca. Treća dimenzija uključuje stabilnost. Naime vrijednosti su načela koja imaju različitu važnost u životu pojedinca i koja su relativno stabilna. Osobina stabilnosti rezultira konzistentnim ponašanjem u različitim situacijama. Međutim vrijednosti se mogu mijenjati pod utjecajem razvoja pojedinca, njegova osobnog iskustva, promjenjivih društvenih okolnosti. Ova vjerovanja su nastala kao rezultat socijalizacije, ali i individualnog iskustva u društvenom i kulturnom kontekstu svakog pojedinca te bitno utječu na stavove i ponašanja (Rohan i Zanna, 2001; prema Franc i sur., 2002). Četvrta dimenzija uključuje bihevioralnu komponentu vrijednosti koja upućuje na njihov značaj za ponašanje pojedinca odnosno grupe.

CILJ I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati studentsku percepciju invaliditeta pomoću socijalne distance, životnih vrijednosti i poštovanja.

Specifično, prvo istraživačko pitanje bilo je ispitati kako studenti doživljavaju različite vrste invaliditeta, odnosno doživljavaju li ih uopće kao invaliditet. Pretpostavljamo da studenti nisu u potpunosti upoznati s vrstama invaliditeta, odnosno s klasifikacijom invaliditeta u visokom obrazovanju.

Drugo istraživačko pitanje je bilo utvrditi socijalnu distancu studenata prema studentima različitih vrsta invaliditeta. Očekujemo da će socijalna distanca biti veća prema studentima sa psihičkim nego fizičkim teškoćama.

Treće istraživačko pitanje odnosilo se na ispitivanje mogućih razlika u mjerenim varijablama s obzirom na spol studenata. Očekujemo da će studentice imati manju socijalnu distancu, više poštovanja prema osobama s invaliditetom te očekujemo razlike na skali životnih vrijednosti.

Posljednje istraživačko pitanje bilo je ispitati postojanje povezanosti između socijalne distance kao bihevioralne dimenzije stava, životnih vrijednosti i poštovanja prema studentima s invaliditetom. Očekujemo da će životne vrijednosti (kao npr. briga za druge) i poštovanje prema osobama s invaliditetom biti povezani sa spremnošću studenata da

prihvate bliskije socijalne odnose sa studentima s invaliditetom.

METODE

Sudionici istraživanja

Sudionici istraživanja bili su studenti (N=473) Sveučilišta u Zadru prosječne dobi od 21,9 godina. Od toga je bilo 407 studentica (86%) i 66 studenata (14%). Ovakav omjer sudionika s obzirom na spol odgovora omjeru svih studenata koji studiraju na Sveučilištu. Prema mjestu življenja najveći broj studenata je iz mjesta veličine između 1.000 i 10.000 stanovnika (29,18%), zatim iz mjesta veličine između 10.000 i 50.000 stanovnika (23,04%), potom iz mjesta veličine između 50.000 i 100.000 stanovnika (19,24%). Najmanji broj studenata dolazi iz najmanjih sredina (15,64%) i iz najvećih sredina (12,90%). S obzirom na iskustvo s invaliditetom 18,39% studenata ima među članovima obitelji osobu s invaliditetom, njih 24,95% ima među prijateljima osobu s invaliditetom, a njih 25,58% osobu s invaliditetom ima među svojim kolegama. Od ukupnog broja sudionika ovog istraživanja 4,23% je studenata s invaliditetom.

Mjerni instrumenti

Skala socijalne distance (temeljena na ideji Bogardusa) mjeri socijalnu distancu, odnosno spremnost studenta da prihvati određenu vrstu socijalnog odnosa s različitim skupinama studenata s invaliditetom. Skala se sastoji od šest čestica predstavljenih kao kumulativne razine odnosa prisnosti koje neka osoba prihvaća s osobom s invaliditetom. Zadatak sudionika istraživanja bio je označiti najvišu razinu bliskosti koju bi pristali ostvariti s različitim skupinama osoba s invaliditetom, od bliskih odnosa (biti u ljubavnoj vezi) do udaljenih/izbjegavajućih odnosa (studirati na istom sveučilištu). Navedeni stupnjevi definirani su temeljem preliminarnog ispitivanja u kojem su studenti rangirali odnose prema stupnju bliskosti: 1 – studirati, 2 – sjediti za istim stolom u menzi, 3 – studirati zajedno; 4 – provoditi slobodno vrijeme; 5 – biti prijatelj, 6 – biti u ljubavnoj vezi. Distribucije dobivenih procjena socijalne distance prema svim skupinama studenata s invaliditetom

statistički značajno odstupaju od normalne distribucije, a rezultati testiranja normalnosti distribucije sljedećih varijabli redom iznose: socijalna distanca prema osobama s oštećenjem vida Medijan=5; Skewness=-1,68; Kurtosis=2,85; K-S.d=0,34, $p<0,01$; socijalna distanca prema osobama s oštećenjem sluha Medijan=5; Skewness=-1,6350; Kurtosis=2,00; K-S.d=0,32, $p<0,01$; socijalna distanca prema osobama s motoričkim teškoćama Medijan=5; Skewness=-1,53; Kurtosis=2,27; K-S.d=0,37, $p<0,01$; socijalna distanca prema osobama s kroničnim bolestima Medijan=5; Skewness=-1,64; Kurtosis=2,61; K-S.d=0,35, $p<0,01$; socijalna distanca prema osobama sa specifičnim teškoćama u učenju Medijan=5; Skewness=-1,87; Kurtosis=3,48; K-S.d=0,31, $p<0,01$; socijalna distanca prema osobama sa psihičkim teškoćama Medijan=5; Skewness=-0,64; Kurtosis=-0,77; K-S.d=0,27, $p<0,01$. Veći rezultat na ovim skalama ujedno označava manju socijalnu distancu prema određenoj kategoriji osoba s invaliditetom.

Inventar životnih vrijednosti (adaptirana verzija skale Life Values Inventory, Crace i Brown, 1996, autorica Reić Ercegovac i Koludrović, 2012). U svrhu ovog istraživanja izdvojili smo 5 životnih vrijednosti: Neovisnost i odgovornost (“Biti neovisan”, “Ispunjavanje vlastitih obaveza”), Intima (“Imati vremena za sebe”), Duhovnost (“Živjeti u skladu sa svojim duhovnim uvjerenjima”), Pripadanje (“Prihvaćenost od drugih”), Briga za druge (“Zabrinutost za prava drugih”). Sudionicima istraživanja je na skali Likertova tipa ponuđeno pet odgovora pri čemu 1 označava *vrlo rijetko određuje moje ponašanje*, a 5 označava *gotovo uvijek određuje moje ponašanje*. Faktorska struktura koju su dobile autorice ove adaptirane verzije je potvrđena, izuzev jedne tvrdnje (pripadati nekome/nečemu) koja je iz faktora 5 (briga za druge) imala značajnu projekciju na faktor 4 (pripadanje). Ovakva faktorska struktura činila nam se opravdanom i logičnom te smo je i zadržali. Pouzdanost ovako dobivenih ljestvica koje mjere životne vrijednosti zadovoljavajuća je i kreće se od Cronbach alpha=0,77 za ljestvice neovisnost i odgovornost i intimu do Cronbach alpha=0,82 za ljestvice pripadanja i brige za druge. Distribucija rezultata na svim ljestvicama odstupa od normalne.

Skala poštovanja osoba s invaliditetom adaptirana je Rosenbergova skala samopoštovanja, a cilj joj je mjerenje poštovanja prema osobama s invaliditetom. Skala se sastoji od 10 tvrdnji. Neke od tvrdnji glase: “Osobe s invaliditetom vrijede, u najmanju ruku koliko i ostali ljudi”, “Željala/o bih imati više poštovanja prema osobama s invaliditetom”, “Osobe s invaliditetom su neuspješne osobe”. Analizom pouzdanosti utvrdili smo da jedna tvrdnja ne udovoljava zahtjevima unutarnjeg zasićenja, pa je izostavljena iz daljnje analize. Tako dobiven upitnik od 9 tvrdnji ima relativno zadovoljavajuću pouzdanost (Cronbach alpha=0,71). Rezultat na upitniku dobiven je linearnim zbrojem procjena na 9 tvrdnji, a interpretira se kao stupanj vrednovanja osoba s invaliditetom odnosno kao slika koju pojedinac općenito ima prema osobama s invaliditetom. Distribucija dobivenih rezultata na ovoj skali odstupa od normalne (Skewness= -2,50; Kurtosis= 14,59; Kolgomorov Smirnov=0,16, $p<0,01$). Prosječna vrijednost na skali izražena medijanom iznosi 40,00.

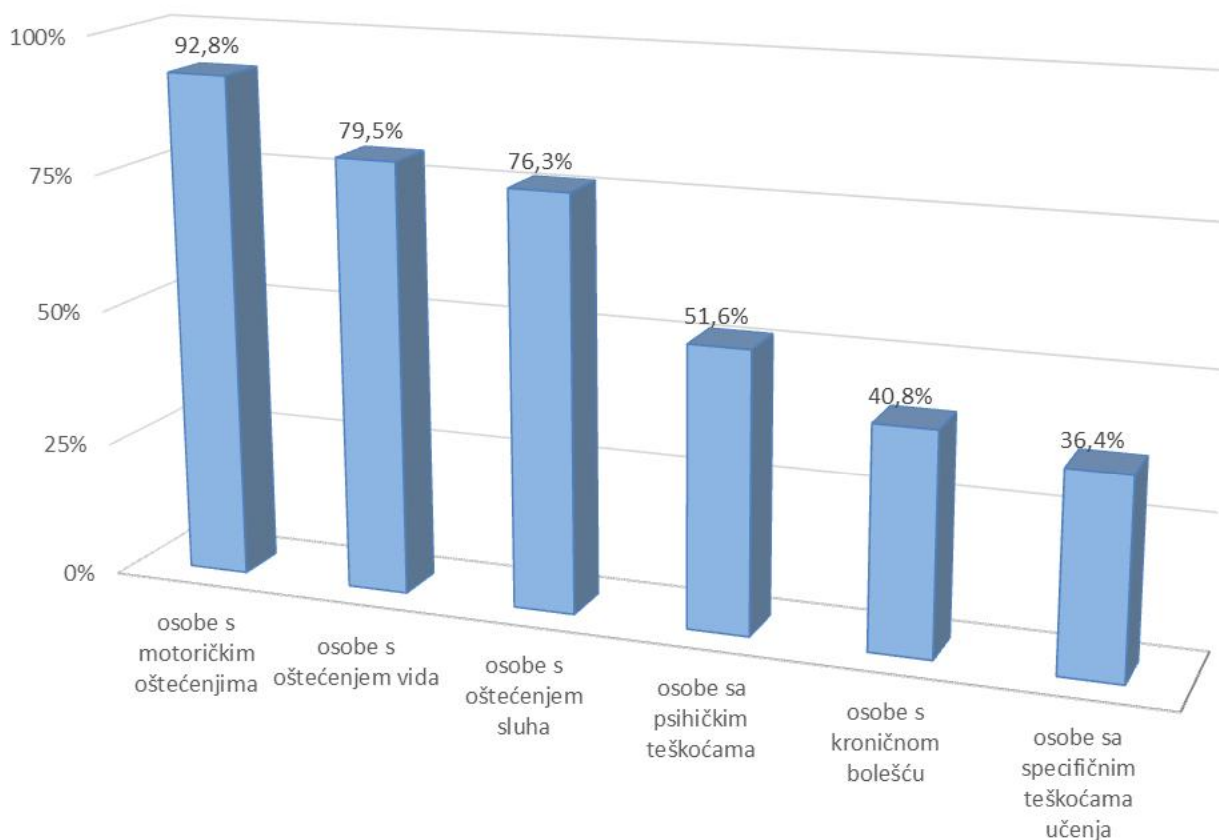
Upitnik općih podataka osim spola, dobi i mjesta življenja ispituje iskustvo studenata u odnosu na osobe s invaliditetom na način da označe je li netko od članova njegove obitelji osoba s invaliditetom, je li netko od njegovih prijatelja osoba s invaliditetom, je li sam student osoba s invaliditetom. Također u upitniku su označili one teškoće koje smatraju invaliditetom na način da su im ponuđene sve kategorije određene definicijom. Zadatak studenta bio je zaokružiti one poteškoće za koje smatra da su klasificirane kao invaliditet.

Postupak

Istraživanje je provedeno *online*. Studenti su pozvani na sudjelovanje preko odjelnih tajništva. Podaci su se prikupljali u vremenskom periodu od 20 dana.

REZULTATI I RASPRAVA

Ovim istraživanjem željeli smo ispitati percepciju studenata prema različitim skupinama studenata s invaliditetom. Na grafikonu 1 prikazani su odgovori studenata na pitanje koje se skupine od ponuđenih teškoća prema njihovu mišljenju definiraju kao invaliditet.

Grafikon 1. Percepcija o vrstama invaliditeta ("Koje osobe biste uvrstili u kategoriju osoba s invaliditetom")

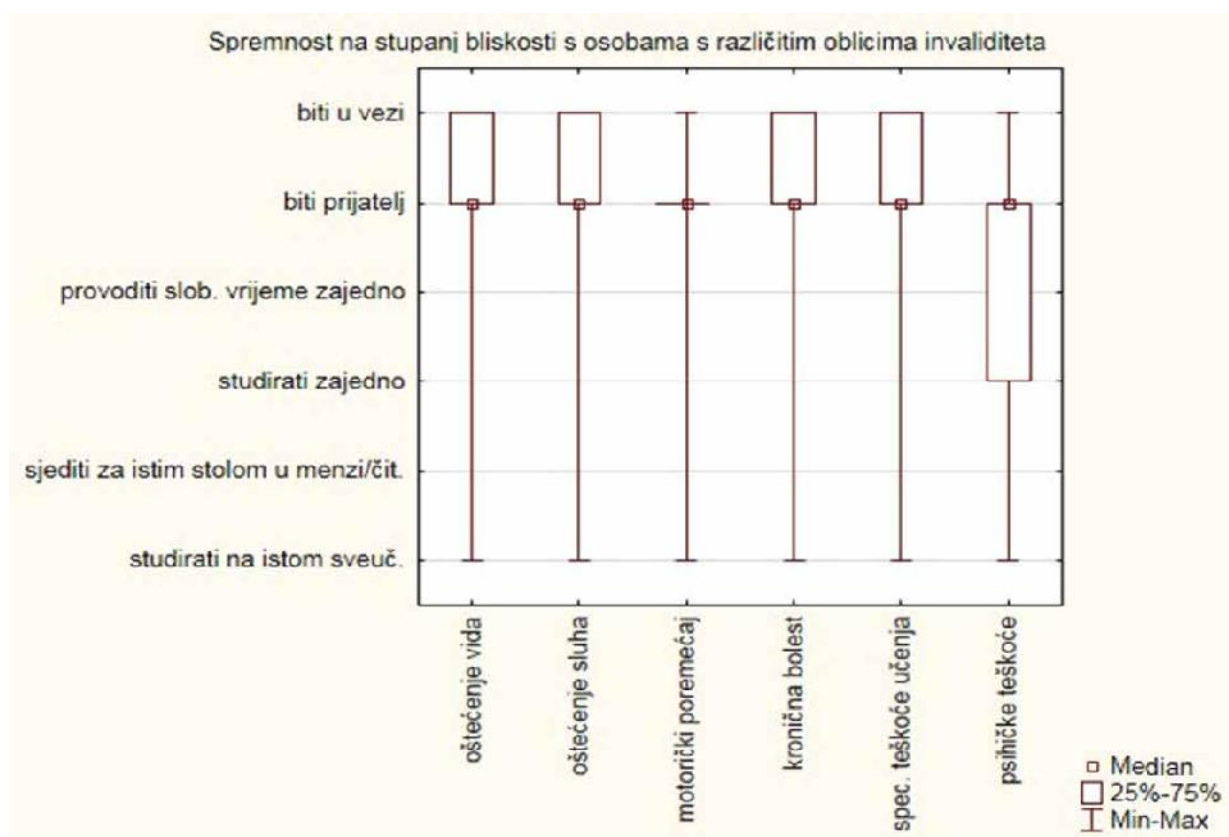
Većina studenata osobe s motoričkim oštećenjima uvrštava u kategoriju osoba s invaliditetom. Studente s oštećenjem vida i sluha dvije bi trećine studenata uvrstilo u osobe s invaliditetom, dok bi polovica njih i manje ostale kategorije invaliditeta, poput psihičkih teškoća, kroničnih bolesti i teškoća učenja smatrali invaliditetom. Razvidno je da je studentska percepcija pojmova osoba s invaliditetom i pojedinih skupina ili kategorija različita, čime smo potvrdili prvu hipotezu. S obzirom na to da se radi o administrativnim kategorijama nazivlja, nužno je jasnije definiranje kategorija u cilju ostvarenja prava na izjednačavanje uvjeta obrazovanja studenata i informiranja o mogućnostima traženja podrške koja se na sveučilištima može dobiti s ciljem osiguravanja pristupačnosti i prilagodljivosti okolnostima u kojima se odvija studiranje. Obzirom da na sveučilištima postoje uredi za studente s invaliditetom, bolja informiranost omogućila bi studentima koji boluju od kroničnih bolesti, studentima koji imaju

psihičkih teškoća i teškoća u učenju, konkretnu vrstu prilagodbe koja bi im pomogla u savladavanju teškoća prilikom studiranja. U svrhu davanja odgovora na postavljena istraživačka pitanja najprije je analizirana deskriptivna statistika za sve mjerene varijable (tablica 1).

Kako bi se utvrdila socijalna distanca prema osobama s različitim vrstama invaliditeta, izračunate su prosječne vrijednosti izražene medijanama (grafikon 2). Općenito, možemo reći da rezultati na skali socijalne distance ukazuju na zaključak da bi studenti sa studentom koji ima neku od vrsta invaliditeta najradije ostvarili prijateljsku vezu. Također vidljivo je da studenti imaju najveću distancu prema studentima koji imaju psihičkih teškoća. Ovakav je rezultat očekivan, jer uzimajući u obzir sve vrste invaliditeta, psihičke bolesti su u najvećoj mjeri stigmatizirane (Horch i Hodgins, 2008; Brown i sur., 2011) te kao takve rezultiraju najvećom socijalnom distancom.

Tablica 1. Rezultati deskriptivne statistike za varijable socijalne distance, skalu životnih vrijednosti i skalu poštovanja prema osobama s invaliditetom

		M	raspon	Medijan
Socijalna distanca	Oštećenje vida	4,95	1-6	5
	Oštećenje sluha	4,93	1-6	5
	Motorički poremećaji	4,72	1-6	5
	Kronična bolest	4,85	1-6	5
	Specifične teškoće učenja	5,11	1-6	5
	Psihičke teškoće	3,88	1-6	5
	Socijalna distanca	28,43	6-36	30
Poštovanje		4,42	1-5	4,44
Vrijednosti	Neovisnost i odgovornost	4,26	1-5	4,40
	Intima	3,93	1-5	4,00
	Duhovnost	3,69	1-5	4,00
	Pripadanje	3,58	1-5	3,75
	Briga za druge	4,24	1-5	4,25

Grafikon 2. Spremnost studenata na bliskost s osobama koje imaju različite vrste invaliditeta

Promatrajući rangirane prosječne procjene socijalne distance koje su odraz spremnosti za bliskost sa studentom s invaliditetom, možemo zaključiti da studenti imaju najmanju socijalnu distancu prema studentima koji imaju specifične teškoće učenja. S druge strane, svega 36,4% studenata

prepoznaje specifične teškoće u učenju kao vrstu invaliditeta što vjerojatno pridonosi manjoj socijalnoj distanci prema ovoj skupini. Potom slijedi socijalna distanca prema studentima s oštećenjem vida, zatim sluha, zatim slijedi socijalna distanca prema studentima koji imaju kronične bolesti,

motorička oštećenja, dok, kao što je već rečeno, prema studentima sa psihičkim teškoćama imaju najveću socijalnu distancu, odnosno tendenciju k najmanjoj intimnosti u socijalnim odnosima što ide u prilog drugoj hipotezi ovog istraživanja.

Sljedeće istraživačko pitanje odnosilo se na testiranje značajnosti razlika u rangu procjena socijalne distance. Zabilježena je statistički značajna razlika između gotovo svih vrsta invaliditeta (Tablica 2).

Tablica 2. Rezultati testiranja razlike između procjena socijalne distance za različite vrste invaliditeta

Socijalna distanca prema	Prosječni rang	M	SD
osobama s oštećenjem vida	3,82	4,95	1,18
osobama s oštećenjem sluha	3,82	4,93	1,20
osobama s motoričkim poremećajima	3,31	4,72	1,16
osobama s kroničnim bolestima	3,60	4,85	1,20
osobama sa specifičnim teškoćama učenja	4,20	5,11	1,17
osobama sa psihičkim teškoćama	2,26	3,88	1,55
Friedman ANOVA X2 test (N = 418, df = 5) = 584,38; p = 0,000			

Statistički značajna razlika u procjeni socijalne distance nije zabilježena jedino između iskazane socijalne distance prema osobama s oštećenjem vida i osobama s oštećenjem sluha te između socijalne distance prema osobama s oštećenjem sluha i osobama koje imaju kronične bolesti, a sve ostale razlike su bile statistički značajne. Čini se opravdano zaključiti da studenti različito procjenjuju osobe s različitim vrstama invaliditeta te da su spremni formirati socijalne odnose sukladno obliku invaliditeta koje ima njegov/a kolega/ica. Sukladno rezultatima ranijih istraživanja rezultati ovog istraživanja potvrđuju da je prihvaćanje osoba sa psihičkim teškoćama značajno manje

u odnosu na druge teškoće poput senzornih ili motoričkih (Brown, Ouellette-Kuntz, Lysaght i Burge, 2011).

U cilju odgovora na pitanje o mogućim razlikama s obzirom na spol u socijalnoj distanci studenata prema studentima različitog invaliditeta, proveli smo niz neparametrijskih testova koji ukazuju da se studentice i studenti razlikuju u socijalnoj distanci prema studentima s oštećenjem vida (Mann-Whitney U test=8489,50; p=0,03) i prema studentima s oštećenjem sluha (Mann-Whitney U test=8457,50; p=0,03) (Tablica 3).

Studentice su spremnije od studenata sklopiti bliskiji odnos sa studentom koji ima oštećenje vida i/ili sluha u odnosu na studente. U ostalim procjenama socijalne distance nema statistički značajne razlike između studentica i studenata (Tablica 3).

O razlikama u stavovima prema osobama s invaliditetom s obzirom na spol govore rezultati brojnih istraživanja. Naime neka istraživanja ukazuju na statistički značajnu razliku u stavovima prema osobama s invaliditetom i to u smjeru pozitivnijih stavova kod žena (Rao, 2002., prema Rao, 2004; Abu-Hamour, 2013; McDougall, DeWit, King, Miller i Killip, 2004; Kolawska i Winnicka, 2013; Nabors, 2012; Maričić i sur., 2012). Unatoč tomu što u literaturi nema jasnog obrazloženja ovih razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom (Kolawska i Winnicka, 2013), čini se da su žene općenito tolerantnije i više prihvaćaju osobe koje su na određeni način stigmatizirane (Schnittker, 200., prema Horch i Hodgins, 2008). Ovime je djelomično potvrđena treća hipoteza.

Jedno od istraživačkih pitanja kojeg smo postavili odnosilo se na ispitivanje poštovanja odnosno procjenu vrijednosti osoba s invaliditetom s obzirom na iskustvo koje studenti imaju (ili nemaju) s osobama s invaliditetom. Temeljem središnjih vri-

Tablica 3. Deskriptivna statistika za varijable na kojima je zabilježena razlika s obzirom na spol studenata

Varijable	Studenti			Studentice		
	Medijan	M	SD	Medijan	M	SD
Socijalna distanca prema osobama s oštećenjem vida	102	103,14	1,59	103	102,86	1,20
Socijalna distanca prema osobama s oštećenjem sluha	103	103,18	1,40	103	102,95	1,25
Poštovanje osoba s invaliditetom	39	38,33	3,40	40	39,96	2,96
Neovisnost i odgovornost	4,2	4,05	0,66	4,40	4,29	0,61
Briga za druge	4,00	3,96	0,67	4,50	4,28	0,66

jednosti možemo zaključiti da studenti pokazuju relativno visoku razinu poštovanja prema osobama s invaliditetom. Također rezultati testiranja razlika s obzirom na iskustvo s osobama s invaliditetom idu u prilog rezultatima iznesenim u literaturi. Naime iskustvo studenata s osobama s invaliditetom određuje razinu poštovanja prema osobama s invaliditetom (Tablica 4).

Tablica 4. Rezultati testiranja razlike između procjena poštovanja prema osobama s invaliditetom s obzirom na iskustvo s osobama s invaliditetom

Iskustvo s osobama s invaliditetom	Prosječni rang	M	SD
I sam osoba s invaliditetom	2,78	1,95	0,209
U obitelji imam osobu s invaliditetom	2,49	1,81	0,390
Kolega je osoba s invaliditetom	2,37	1,75	0,432
Prijatelj mi je osoba s invaliditetom	2,35	1,74	0,439
Friedman ANOVA X2 (N = 439, df = 4) = 1361,856, p = 0,000			

Promatrajući prosječne vrijednosti procjena primjećuje se da osobe koje imaju osobno iskustvo invaliditeta i koje u obitelji imaju osobe s invaliditetom imaju ujedno i najviše poštovanja prema osobama s invaliditetom. Potom slijedi iskustvo s kolegama na fakultetu i s prijateljima. O važnosti iskustva i socijalnih interakcija s osobama s invaliditetom govore i druga istraživanja (Grand, Barnier i Strohmmer, 1982; Huskin, Reiser-Robbins. i Kwon, 2017). Kontakti s osobama s invaliditetom omogućuju prevladavanje predrasuda i razvoj pozitivnih stavova prema njima (Golubović, Milašinović i Jovanović, 2014). Stavovi koji su okarakterizirani kao predrasude, vode socijalnoj distanci i izbjegavanju kontakata jednako kao i diskriminaciji i negativnom ponašanju prema osobama s mentalnim bolestima (Nišević, Brkić i Golubović, 2011). Također su zabilježene razlike s obzirom na spol u poštovanju prema osobama s invaliditetom. Studentice pokazuju veće poštovanje prema osobama s invaliditetom (Mann-Whitney U test: 7865; p=0,000) stoga je i u ovom dijelu potvrđena treća hipoteza. U kontekstu teorije socijalizacije može se pretpostaviti da žene tijekom socijalizacije u većoj mjeri uče prihvaćati ljude što vjerojatno dovodi do smanjivanja socijalne distance (Hazzard, 1983).

Slijedeća promatrana varijabla u ovom istraživanju odnosi se na životne vrijednosti studenata. Promatrajući sve životne vrijednosti može se zaključiti da je neovisnost i odgovornost najistaknutija životna vrijednost studenata, potom slijedi briga za druge, intima, duhovnost pa pripadanje. Nadalje testirajući razlike s obzirom na spol u vrijednostima zabilježena je statistički značajna razlika u dvije životne vrijednosti, u neovisnosti i odgovornosti (Mann-Whitney U test=6601; p=0,015) i u brizi za druge (Mann-Whitney U test=5850; p=0,000). Razloge za spolne razlike u životnim vrijednostima možemo objasniti socijalizacijom na što upućuju rezultati brojnih drugih istraživanja (Maričić i sur., 2012; Nabors, 2012; Kolowska i Winnicka, 2013). Naime društvo od žena očekuje brigu, privrženost, toleranciju što tijekom životnog vijeka u većini slučajeva i usvajaju kroz proces socijalizacije. Slične rezultate možemo pronaći i u drugim istraživanjima. Uspoređujući vrijednosti kod mladih žena i muškaraca Ilišin i Gvozdanić (2016) ističu da žene u većoj mjeri prihvaćaju vrijednosti kao i visokobrazovani mladi. Također spolne razlike u brizi za druge mogu se objasniti i u kontekstu evolucijske teorije. Naime evolucijska je opravdanost osobina ličnosti kod žena poput ugodnosti koja vodi ka toplini, empatiji i emocionalnom ulaganju u druge (koje u konačnici omogućuje preživljavanje djece), dok s druge strane manje naglašena ugodnost kao osobina ličnosti kod muškaraca stoji u osnovi dominacije, nezavisnosti i iskorištavanja drugih (Maćkiewicz i Ciecuch, 2016). Naposljetku, provjerena je povezanost između socijalne distance, životnih vrijednosti i poštovanja prema osobama s invaliditetom o čemu govore rezultati prikazani u tablici 5 uz deskriptivne podatke prikazane u tablici 1.

S obzirom da je korelacija između socijalne distance prema svim kategorijama osoba s invaliditetom značajna (od r=0,44 do r=0,87), u svrhu daljnje analize uzeli smo u obzir zajedno socijalnu distancu prema osobama svih vrsta invaliditeta. Tako je dobivena opća mjera socijalne distance prema osobama s invaliditetom. U tablici 5 prikazani su rezultati Spearmanova koeficijenta korelacije između varijabli socijalne distance, životnih vrijednosti i poštovanja prema osobama s invaliditetom.

Tablica 5. Rezultati korelacijske analize za varijable socijalne distance, životnih vrijednosti i poštovanja prema osobama s invaliditetom

	1	2	3	4	5	6	7
1. Socijalna distanca	1,00						
2. Neovisnost i odgovornost	0,09	1,00					
3. Intima	0,09	0,49*	1,00				
4. Duhovnost	-0,03	0,22*	0,24*	1,00			
5. Pripadanje	-0,05	0,26*	0,27*	0,30*	1,00		
6. Briga za druge	0,18*	0,44*	0,27*	0,21*	0,38*	1,00	
7. Poštovanje prema osobama s invaliditetom	0,25*	0,15*	0,07	0,08	0,03	0,25*	1,00

Rezultati korelacijske analize upućuju da naglašenije životne vrijednosti koje se odnose na brigu za druge i veće poštovanje studenata prema studentima s invaliditetom, ujedno označavaju manju socijalnu distancu (skala socijalne distance je obrnuta, veći rezultat ukazuje na manju socijalnu distancu). Ostale životne vrijednosti nisu statistički značajno povezane sa socijalnom distancom. Stoga oni koji imaju izraženiju vrijednost brige za druge, pa i prema ovoj ranjivoj skupini imaju manju socijalnu distancu, odnosno spremniji su ući u bliske odnose s njima. Dimenzija brige za druge odnosi se na važnost poštivanja bližnjih i važnost dobrobiti drugih osoba (Reić Ercegovac i Koludrović, 2012) pa samim time značajno je povezana sa socijalnom distancom. Temeljem rezultata ovog istraživanja možemo reći da životna vrijednost briga za druge i poštovanje prema osobama s invaliditetom stoji u osnovi ponašanja prema ranjivoj skupini osoba s invaliditetom čime je potvrđena četvrta hipoteza. Promatrajući rezultate ovog istraživanja iz perspektive istraživanja objavljenog 2016., autora Ilišin i Gvozdanović, a čiji je cilj bio pratiti životne vrijednosti mladih, čini nam se značajnim istaknuti važnost obrazovanja u promicanju životnih vrijednosti i njihove važnosti za društvo općenito. Naime prateći vrijednosti koje mladi imaju u vezi s jednakošću, socijalnom pravdom, slobodom i ljudskim pravima, može se uočiti da ove vrijednosti gube na značenju kod novijih generacija mladih. Visokoškolske institucije predstavljaju mjesto koje je relevantno za promicanje prava i jednakosti osoba s različitim oblicima invaliditeta. Poticanje pozitivnih stavova prema osobama s invaliditetom rezultiraju njihovim prihvaćanjem u akademskoj zajednici što ima pozitivne posljedice za pojedinca i za zajednicu. Informiranje i stjecanje znanja iz područja

invaliditeta čini temelj promjena. Pozitivni stavovi okoline olakšavaju osobama s invaliditetom traženje pomoći i podrške u smjeru olakšavanja studiranja. Razvoj politika i strategija za poticanje prihvaćanja i uključivanja odraslih osoba u visoko obrazovanja, trebala bi biti prioritet visokoškolskih institucija, a mehanizam koji stoji u osnovi ovih promjena jest promicanje životnih vrijednosti kroz sustav obrazovanja.

Uz ove praktične implikacije, rezultati ovog istraživanja pridonose boljem razumijevanju doživljaja osoba s invaliditetom, a time i ponašanja usmjerenih prema njima. Naime vrednovanje, slika o osobama s invaliditetom i životna vrijednost skrbi za druge pokazale su se značajnim korelatima socijalne distance kao bihevioralne dimenzije stavova. Također rasvjetljavanje uloge spola u kontekstu socijalizacije čini se značajnim doprinosom ovog istraživanja kao i uloga iskustva s osobama s invaliditetom u razumijevanju socijalne distance odnosno ponašanja.

Na koncu treba istaknuti i ograničenja ovog istraživanja. Jedno od njih svakako se odnosi na uzorak. Naime istraživanje je bilo usmjereno samo na studente jednog sveučilišta na kojem uglavnom studiraju žene. Stoga dobiveni rezultati u najvećem dijelu predstavljaju percepciju ženske populacije. Unatoč tome što je istraživanje bilo anonimno, možemo pretpostaviti davanje društveno prihvatljivih odgovora kao i veću motivaciju i možda pozitivnije stavove onih studenata koji su pristali sudjelovati u istraživanju, obzirom da je istraživanje bilo on-line. Također ovo istraživanje je korelacijskog tipa te nam ne govori ništa o prirodi odnosa između socijalne distance kao ponašajne dimenzije stava i vrijednosti i poštovanja prema osobama s invaliditetom.

ZAKLJUČAK

Većina studenata osobe s motoričkim oštećenjem uvrštava u kategoriju osoba s invaliditetom. Dvije trećine studenata osobe s oštećenjem vida i sluha smatra osobama s invaliditetom, dok polovica njih osobe sa psihičkim teškoćama uvrštava u kategoriju osoba s invaliditetom. Manje od polovice studenata osobe s kroničnim bolestima i osobe sa specifičnim teškoćama učenja doživljava kao osobe s invaliditetom. Nadalje studenti iskazuju najvišu razinu socijalne distance prema studentima sa psihičkim teškoćama. Utvrđene su spolne razlike u socijalnoj distanci prema osobama s oštećenjem vida i sluha. Studentice pokazuju veće poštovanje prema osobama s invaliditetom nego studenti. Također studentice više vrednuju neovi-

snost i odgovornost te brigu za druge. Zabilježena je značajna povezanost između socijalne distance, poštovanja prema osobama s invaliditetom i životne vrijednosti brige za druge. U ovom kontekstu, visoko obrazovanje ima značajnu edukativnu ulogu u promicanju životnih vrijednosti koje zasigurno određuju stavove, a time i ponašanje kod studenata. Edukacija, sustavno informiranje i senzibilizacija imaju višestruke benefite. S jedne strane može olakšati studentima s invaliditetom traženje potpore, a s druge strane razvija osjetljivost ostale studentske populacije za ovu ranjivu skupinu studenata. Socijalni kontakti koji se kroz suradničko učenje mogu poticati jačaju socijalnu i emocionalnu podršku koja je uz institucionalnu važna za uspješnu integraciju osoba s invaliditetom u visoko obrazovanje.

LITERATURA

- Abu-Hamour, B. (2013): Faculty Attitudes toward Students with Disabilities in a Public University in Jordan. *International Education Studies*, 6, 12, 74–81.
- Babić, Z., Leutar, Z. (2010): Položaj osoba s invaliditetom na tržištu rada republike Hrvatske. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, 19, 2, 195–214.
- Bejaković, P., Urban, I., Sopek, P., Škvoc, I. (2013): Iskustva odabranih zemalja u profesionalnoj (radnoj) rehabilitaciji. *Revija za socijalnu politiku*, 20, 1, 75–87.
- Brown, D. (1996): A holistic, values-based model of life role decision making and satisfaction, U: D. Brown (ur.). *Career Choice and Development* (3. Izdanje) San Francisco: Jossey-Bass.
- Brown, H.K., Ouellette-Kuntz, H., Lysaght, R., Burge, P. (2011): Students' Behavioural Intentions Towards Peers with Disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 24, 4, 322–332.
- Franc, R., Šakić, V., Ivčić, I. (2002): Vrednote i vrijednosne orijentacije adolescenata: hijerarhija i povezanost sa stavovima i ponašanjima. *Društvena istraživanja*, 2 3-, (58-59), 215–238.
- Franjkić, L., Kiš Glavaš, L., Novak Žižić, V. (2014): Percepcija studenata o mogućnostima osoba s invaliditetom da udovolje zahtjevima studijskih programa. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*. 50, 1, 70–80.
- Golubović, Š., Milašinović, S., Brkić Jovanović, N. (2014): Social distance students' attitudes toward disabled peers. *Journal of Criminalistics and Law*, 47–55. <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0354-8872/2014/0354-88721403047G.pdf> (preuzeto 6.2.2018.)
- Grand, S.A., Bernier, J.E., Strohmer, D.C. (1982): Attitudes toward Disabled Persons as a Function of Social Context and Specific Disability. *Rehabilitation Psychology*, 27, 3, 165–173.
- Hazzard, A. (1983): Children's Experience With, Knowledge of, and Attitude Toward Disabled Persons. *The Journal of Special Education*, 17, 2, 131–139. Doi:10.1177/002246698301700204
- Horch, J.D., Hodgins, D.C. (2008): Public stigma of disordered gambling: social distance, dangerousness, and familiarity. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 27, 5, 505–528.
- Huskin, P.R., Reiser-Robbins, C., Kwon, S. (2017): Attitudes of Undergraduate Students Toward Persons With Disabilities: Exploring Effects of Contact Experience on Social Distance Across Ten Disability Types. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, <https://doi.org/10.1177/0034355217727600> (preuzeto 6.2.2018.)
- Ilišin, V., Gvozđanić, A. (2016): Truktura i dinamika vrijednosti mladih u Hrvatskoj. U: D. Sekulić (ur.). *Vrijednosti u hrvatskom društvu*. Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
- Kiš-Glavaš, L. (2016): Smjernice za unaprjeđenje sustava potpore studentima s invaliditetom u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj, radni materijali Nacionalne skupine za unaprjeđenje socijalne dimenzije visokog obrazovanja. https://mzo.hr/sites/default/files/migrated/smjernice_za_unapredenje_sustava_potpore_studentima_s_invaliditetom_u_visokom_obrazovanju_u_rh.pdf (preuzeto: 15.srpnja 2018).
- Kiš-Glavaš, L. (2012): Studenti s invaliditetom u sustavu visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj, U: L. Kiš-Glavaš: *Opće smjernice, priručnik za nastavno, administrativno i stručno osoblje sveučilišta, Sveučilište u Zagrebu*, str. 35–69.
- Kowalska, J., Winnicka, J. (2013): Attitudes of undergraduate students towards persons with disabilities; the role of the need for social approval. *Polish Psychological Bulletin*, 44(1), 40–49.
- Leutar, Z., Štambuk, A. (2006): Stavovi mladih prema osobama s tjelesnim invaliditetom. *Revija za sociologiju*, 37, 1–2, 91–102.
- Maćkiewicz, M., Cieciuch, J. (2016). Pictorial Personality Traits Questionnaire for Children (PPTQ-C) – A New Measure of Children's Personality Traits. *Frontiers in Psychology*, 7, 498, doi: 10.3389/fpsyg.2016.00498

- Maričić, J., Kamenov, Ž., Horvat, K. (2012): Predrasude u dječjoj dobi: Provjera dviju skala socijalne distance. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 21, 1, 137–158.
- McDougall, J., DeWit, D.J., King, G., Miller, L.T., Killip, S. (2004): High School-Aged Youths' Attitudes Toward their Peers with Disabilities: the role of school and student interpersonal Factors. *International Journal of Disability, Development and Education*, 51, 3, 287–313.
- Nabors, L. (2012): Adults' Attitudes toward Children with Medical Conditions. *International Journal of Applied Science and Technology*, 2, 6, 73–76.
- Najman Hižman, E., Leutar, Z., Kacijan, S. (2008): Stavovi građana prema osobama s invaliditetom u Hrvatskoj u usporedbi s Europskom unijom. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, 17,1, 71–93.
- Nišević S., Brkić N., Golubović Š. (2011): Students opinions and social distance towards people with disabilities. *Pedagogy*, 66(1):126–133.
- Opća deklaracija o ljudskim pravima. https://www.pariter.hr/wp-content/uploads/2014/10/opca_deklaracija_o_ljudskim-pravima.pdf (preuzeto 17.12.2018.)
- Pauna Jarallah, A. (2008): Aktivnosti hrvatskog zavoda za zapošljavanje u obrazovanju i zapošljavanju osoba s invaliditetom. U Pauna Jarallah, A. (ur.), *Zbornik radova simpozija Obrazovanje i zapošljavanje osoba s invaliditetom: iskustva, novi smjerovi* (str. 31–35). Zagreb: Hrvatski zavod za zapošljavanje.
- Pennington, D.C. (1997): *Osnove socijalne psihologije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Rao, M.S. (2004): Faculty attitudes and students with disabilities in higher education: A literature review. *College Student Journal*, 38, 2, 191–198.
- Reić Ercegovac, I., Koludrović, M. (2012): Uloga životnih vrijednosti u objašnjenju stavova prema razvodu braka - međugeneracijska i unutarobiteljska perspektiva. *Sociologija prostora*, 50, 193(2), 257–273.
- Salaj, I., Kiš-Glavaš, L. (2017): Perceptions of students with disabilities regarding their role in the implementation of education policy: A Q method study. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 53, 47–62.
- Vučković Juroš, T., Dobrotić, I., Zrinščak, S. (2014): Socijalna distanca i društveno okruženje: Manjinske skupine u postkomunističkim i južnoeuropskim zemljama U: J. Baloban, K. Nikodem i S. Zrinščak (ur.) *Vrednote u Hrvatskoj i u Europi: komparativna analiza*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2014. str. 217–257.
- Wark, C., John F., Gallihier, J.F. (2007): Emory Bogardus and the Origins of the Social Distance Scale, *Am Soc* (2007) 38:383–395, DOI 10.1007/s12108-007-9023-9.
- WHO (2001). *International Classification of Functioning, Disability and Health* Σ ICF. www.bing.com/search?q=world+health+organization&form=MSNH14&qs=AS
- Yazbeck, M., McVilly, K., Parmenter, T.R. (2004): Attitudes Toward People with Intellectual Disabilities, An Australian Perspective. *Journal of Disability Policy Studies*, 15, 2, 97–111.

STUDENTS' PERCEPTION OF DISABILITIES THROUGH THE PRISM OF SOCIAL DISTANCE, LIFE VALUES AND RESPECT

Abstract: *The aim of this study was to examine students' perception of disabilities in terms of social distance, life values and respect towards different groups of students with disabilities. For this purpose, we conducted research on 473 students using the following measurement instruments designed for this study: a Social Distance Scale, which measures student readiness to accept a certain type of social relationship with a student with a certain disability; a Scale of Respect for persons with disabilities; and an Inventory of Life Values. Students preferred to have a friendly relationship with a student with any type of disability. Students showed the greatest distance towards students with mental disabilities. Female students were more likely than male students to have a closer relationship with a student with visual and/or hearing impairment. In other estimates of social distance, there were no statistically significant differences between male and female students. Also, female students showed greater respect for people with disabilities. Students with more emphasised values of care for others and students with greater respect for students with disabilities also expressed lower social distance. Higher estimate of life values of independence and responsibility and concern for others were noted in female students. Gender differences were interpreted in accordance with the theory of socialisation and the theory of evolution.*

Key words: *students with disabilities, social distance, life values, respect*